

A continuació tens una sèrie de fragments de les cròniques; el primer fa referència al naixement del rei en Jaume, i el segon narra l'entrada de l'exèrcit francès a la vila rossellonesa d'Elna.

Certa cosa és que el nostre naixement se féu per vertut de Déu, car no·s volien bé nostre pare ni nostra mare, e sí fo volentat de Déu que nasquem en aquest món...Vós sabets que nós som vostre senyor natural, e som sols, menys de frare e de sor que nostre pare no hac en nostra mare, e vinguem entre vós jove, de jovent de sis anys e mig, e trobam Aragó e Catalunya torbats, que los uns venien contra los altres, e no s'acordaven en neguna re, que ço que los uns volien no ho volien los altres; e haviets mala fama per lo món, per les coses que eren passades. E aquest mal nós no podem adobar sinó per dues maneres, ço és: per volentat de Déu que·ns endreç en nostres afers, e que comencem tals coses, e a vós a nós, que a Ell vinga de plaer, e que la cosa si tan gran e tan bona, que la mala fama que és entre vós que·s tolga, car la claror de les bones obres desfà l'escuretat.

Jaume I: *Llibre dels feits*

Entraren dins e aquí leixaren-se anar hòmens e a fembres e a infants, així que no hi guardaven nulla res. E entraven en les esglésies de la vila e robaven-les, e trencaven les creus e les imatges dels sants que hi eren, e gitaren-ho tot a perdició, e gitaren les relíquies dels sants que hi eren; e prenien los infants petits e batien-ne les parets, e puis jaïen e forçaven les fembres vídues e poncelles e les altres, que no guardaven reverència d'església ni d'altar, ans jaïen ab elles aquí enleix, e puis quan hi havia jagut aïtant com volien, oceïn-les e nafraven-les malament, que no hi valia mercè clamar ne cridar, ne nulla res: que anc tan gran legesa ne tan gran crueltat no fo feta per gents de neguna lei, crestians, ne jueus, ne sarraïns, ne pagans, que major crueltat fo que aquella del rei Herodes quan féu ociure los Ignocents en la ciutat de Betlem.

Bernat Desclot: *Crònica*

Glossari

ab: amb

aitant: tant

anc: mai, cap vegada

ans: abans, sinó

enleix: mateix

escureta: obscuritat

fo: fou

frare: germà

gitar: llançar

hac: tengué

haviets: teníeu

jaure: està estès a terra

nafrar: ferir

neguna re, nulla res: cap cosa

no·s: no es

ociure: matar

poncelles: verges

puis: després

que·ns: que ens

toldre: llevar, treure

sabets: sabeu

sor: germana

E llavors lo senyor rei apellà lo noble En Roger de Lòria, que ell havia nodrit, e féu-lo s'agenollar davant, e dix-li:

- En Roger: dona Bella, vostra mare, ha ben servida la reina muller nostra, e vós havets nodrit ab nós, e entrò ací nos havets ben servit; e així donam-vos, ab la gràcia de Déu, la verga de l'almirall nostre, e de Catalunya, e del regne de València, e de Sicília, e de totes les terres que havem ne Déu nos darà a conquistar.

E lo noble En Roger de Lòria gità's en terra e besà los peus al senyor rei, e puis les mans, e pres la verga de l'almirallat, en tal bona ventura que plàcia al nostre senyor Déus que a tots los oficials que el senyor rei comanarà sos oficis, que així bé los li aministren com lo dit noble féu; que ben pot hom dir que anc jamés vassall en negun ofici no honrà mills son senyor que ell féu, e açò li durà del jorn que pres la verga de l'almirallat.

Veérets alegres jocs e danses a Messina, e fer festa gran, que meravella seria de contar. E com tot açò fo passat, lo senyor rei féu aplegar consell general a l'esgléia de Santa Maria Nova; e preïcà tan bé e tan ordonadament, e castigà e somoní totes les gents, així catalans com aragonesos e llatins, e los pregà que tots s'amassen e s'honrassen los uns los altres, e que negun departiment no hagués entre ells, e que s'amassen així con a frares.

Ramon Muntaner: *Crònica*

Glossari

almirall: oficial general de la marina

almirallat: administració superior de la marina d'un estat

aministrar: administrar

apellar: cridar

castigar: aconsellar

com: quan

comanar: comandar

con: com

departiment: separació

entrò: fins

jorn: dia

justar: ajuntar

llavors: aleshores

nodrir: alimentar, criar

plàcia: plagui, agradi

somonir: demanar, recomanar

veérets: veiéssiu, véreu

verga: vara

continent: tot seguit

entram: entràrem

fusa: fosa

hi hac: hi hagué

mès: posar

E entram en los nostre hostel solament los caps majors, e meteren lo dit infant en una cambra; e, com hi fo, trametem-li los nostres aguatzirs, manant-li de part nostra que's tingués per pres. E ell, com a furiós, mès contrast als dits aguatzirs e mès mans a les armes per defendre's, e moc-se gran crit e gran avalot en nostre hostel. Per què nós cridam e manam que, que si no's leixava pendre, que morís, e de continent ocieren-lo.

Pere III el Cerimoniós: *Crònica*

